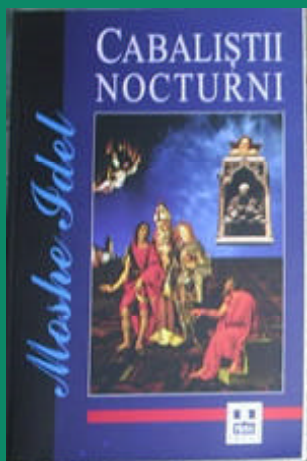

Ciprian Lupșe

Moshe Idel, *Cabaliștii nocturni*

Editura Provopress, Cluj-Napoca, 2005, 81 pp.

Cabală, cabalist. Termeni care „profanilor” le-ar sugera cel mult proximitatea misterului, iar exegeților le indică spațiul unei vaste polisemii ce îndeamnă la travaliu hermeneutic, sunt analizați de Moshe Idel ca specii proprii registrului nocturn al spiritualității ebraice.

Cabaliștii nocturni aduce în fața celor interesați probleme de bază ale ceea ce generic s-a numit știința cabalei. Un accent deosebit se pune, titlul fiind aici definitoriu, pe statutul oniric al tehnicilor de inducere a revelației sacrului și, respectiv, până acolo, pe tehnicile de declanșare a viselor revelatorii. Un prim pas în acest demers îl face Moshe Idel indicând diferența netă între tehnicile iudaice – cabaliste și necabaliste – și cele „clasice” (ale antichității grecești și, ulterior, eleniste) marcate de obligativitatea existenței unui centru eminent de sacralitate, cum ar fi sanctuarul și templul. Dacă forma clasică a onirismului revelator presupunea prezența unui *genius loci*, a unei zeități tutelare asociată spațiului arhitectonic sacru, cea iudaică își regăsește agenții în persoana mesagerilor angelici, reprezentanții unei puteri divine mobile.

Cabaliștii secolului 13 considerau starea de vis ca o formă specifică a conștiinței, stare a cărei articulație liminară cu cea de veghe este susceptibilă să producă revelarea divinului. Conform lui Moshe Idel este de reținut faptul că în cabala extatică aspectele de ordin teoretic, de doctrină, mai precis studiul lor, țin de de registrul diurn, iar cele practice, în esență tehnicile mistice se supun recomandării de a fi efectuate noaptea. Astfel își fac apariția în cabală două poziții distincte, complementare de altfel, nemarcate de vreo formă oarecare de radicalism, care privilegiază, fiecare în parte, onirismul sau starea de veghe, și care se constituie concomitent drept cadre de referință axiologice și ontologice în definirea experiențelor mistice trăite de subiecții ce recurgeau la una din tehnicile extatice. Așa se face că, între tehnicile de acces la divinitate, o importantă parte a literaturii cabalistice concede pozitiv cu privire la statutul înalt al visului. Totul în ideea că, oficial, adevăratul autor al acestei literaturi este Dumnezeu și, uneori, anumiți arhangheli.

Problema tehnicilor onirice este tratată de Moshe Idel în cadrul delimitat de scrierile cabaliste apărute în Spania celei de-a doua jumătăți de secol 15, preluate ulterior de alți autori și îmbogățite prin noi interpretări. Pe baza acestui corpus de lucrări sunt prezentate cititorului probleme de nuanță care marchează diacronic pseudo-istoria curentului cabalist. Întâlnim aici un mod specific de ierarhizare axiologică a revelațiilor – contaminat de idealizarea unui trecut utopic – în *intrupate, cu rostire* (din trecut) și *onirice, personale* (din prezent). Mediarea între divinitate și recipientul mesajului este rezolvată în diverse modalități: fie prin apelul la concepția veșmântului (similară teoriilor neoplatoniciene și gnostice ale spiritului care descende în lume, asumându-și progresiv o corporalitate materială), o entitate angelică transcendentă care îl ia în stăpânire pe cabalist, fie recurgând la mediatori cu un grad ridicat de

Ciprian Lupșe
Faculty of History and
Philosophy
Babes-Bolyai University
Cluj, Romania

Key words:

kabbalah, technics,
Jewish mysticism, Moshe
Idel

„personalizare”, cum ar fi Ilie sau chiar diverse forțe malefice, invocate pentru atingerea unor scopuri practice. De aici decurge modul specific conform căruia cabaliștii percep paralelismul dintre „felul în care îngerii și demonii apar în această lume”.

Statutul înalt al onirismului nocturn este accentuat de cabală prin apelul la dihotomia metodologică între raționalitatea prezentului, văzută ca decadentă, și visare, considerată de cabaliști drept compromisul cu istoria care permite recuperarea parțială a stării originare de grație. Activitatea literară în stare de veghe, raționalitatea (în esență filosofia greacă), au contaminat cultura iudaică de o așa manieră încât registrul diurn al spiritualității a devenit indezirabil. Modalitățile specifice de manifestare ale acestui registru, finalizate în uitarea Torei, sunt văzute ca fiind direct responsabile de exil. În acest context cabala, tehnică de elecție a registrului nocturn, este singura care mai poate apropia inițiatului o oarecare autenticitate. Onirismul cabalistic este suma de reguli ce trebuie respectate, este organonul care permite aplicarea corectă a tehnicilor de acces la divinitate în vis. Stările onirice sunt tehnici mistico-magice de obținere de la entitățile transcendente a unor răspunsuri la întrebările cabalistului. Cel mai adesea întrebările vizează dezvăluirea unor aspecte ascunse ale istoriei fixate de Dumnezeu. În pofida determinismului strict, rolul cabalistului nu este unul pasiv; interesul său pentru atari probleme reprezintă în cultura iudaică o formă specifică de religiozitate. În plus, ca o accentuare și o adevărire a acestui mod de a privi lucrurile, se observă că subiecții mai bine pregătiți, mai bine dezvoltați spiritual, pot avea contacte cu „tărâmurile îngerești și divine” chiar în stare de veghe. Pregătirea misticului este aici hotărâtoare. Sub aspect general Moshe Idel menționează existența a două poziții în cabală: unii cabaliști consideră realitatea acestei lumi, și implicit trăirile extatice în stare de veghe, ca fiind inferioare, în

timp ce pentru alții realitatea în stare de veghe are un ascendent asupra extazelor onirice. Abținându-se să dezavueze radical și explicit visul, ultimii continuă să îl considere „o modalitate licită de abordare a necunoscutului”.

Din punct de vedere tehnic Moshe Idel ne prezintă diverse practici ale unor personaje renumite și ale unor mișcări din interiorul cabalei. Așa este un Sabbatai Tzevi cu modul său specific de atingere a extazului prin succesiunea: izolare de societate-disocierea sufletului de corp-concentrarea mentală. Totul sub imperiul registrului nocturn. Tot aici sunt menționate tehnicile *sbe'elat balom* la hasizii așkenazi, care induc un anumit tip de vise ce intermediază legătura dintre divinitate și lume. La hasizii așkenazi visul presupune o dimensiune interpretativă; visul e text de descifrat în vederea cunoașterii ordinii introduse de către divinitate în lume și pentru identificarea, regăsirea, divinului din „această ordine”. Prin restrângere la anumite cazuri personale decurge de aici că nu toate visele constituie experiențe mistice ci numai acelea care aduc informații despre statutul cuiva „în lumea care va veni”. Reciproc, manifestarea viselor mistice, revelatorii, reprezintă proba religiozității, a venerabilității, în lumea materială a celui care le trăiește.

Prin modalitatea concisă de expunere a surselor, faptelor și argumentelor Moshe Idel atinge în lucrarea de față un dublu deziderat: specialiștii și, după caz, inițiații regăsesc aici o întemeiere suplimentară a informațiilor deținute, sistematizându-și-le din nou (pentru a câta oară?), în timp ce lectorilor mai puțin avizați le înfățișează panorama unor puncte de reper în abordarea unui subiect a cărui aprofundare academică, și nu numai, le poate aduce satisfacții pe măsura pasiunii potențiale de care sunt chemați să dea dovadă prin înseși paginile acestei cărți.